

MALI EKOLOŠKI PRIRUČNIK 2

Pripremila: Jasna Žagar, 15.04.2011.

Jeste li znali da ...

- ... svi mi proizvodimo otpad?

Prema statističkim podacima svaki stanovnik Hrvatske godišnje proizvede oko 270 kilograma otpada.

- ... da je problem otpada jedan od središnjih problema zaštite okoliša?

U Zagrebu se godišnje proizvede oko 270 000 000 kilograma (270 tisuća tona) otpada.

- ... da se nekontroliranim odbacivanjem otpada u prirodu ugrožava zdravlje ljudi i zagađuju se izvori pitke vode?

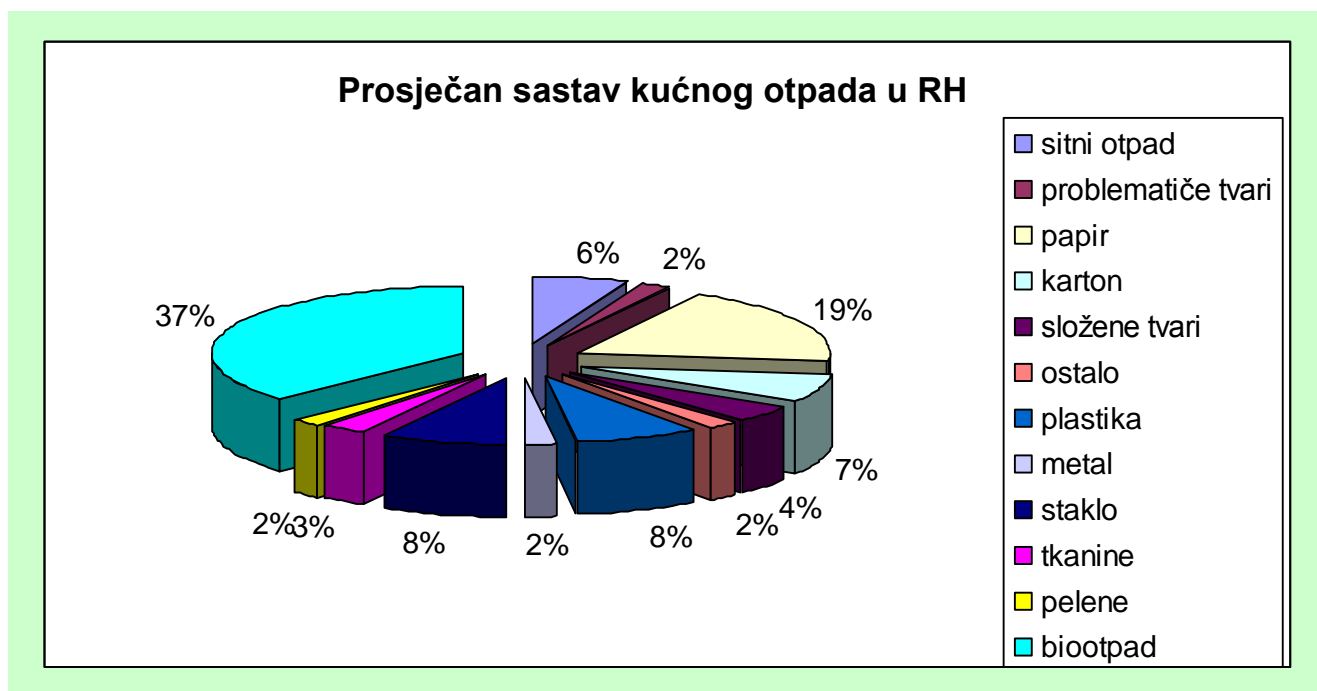
U Hrvatskoj se godišnje proizvede oko 1 200 000 000 kilograma (1 milijun i 200 tisuća tona) otpada.

- ... da je veoma štetno spaljivanje otpada: granja, korova, plastike, električnih žica, ...?

Pri izgaranju organskih tvari, organskih otpadaka, pri spaljivanju otpada nastaju dioksini, opaki otrovi, od kojih je za ljudsko zdravlje i okoliš štetniji samo nuklearni otpad.

Najveći uzročnici onečišćenja okoliša dioksinom su spalionice otpada. Prirodne katastrofe pri kojima nastaje dioksin su npr. erupcije vulkana i šumski požari.

- ... da približno trećinu kućnog otpada čini biološkoorganski otpad kao što su trava, lišće, cvijeće, ostaci voća i povrća i sl.?

Izvor: *Mali priručnik o kompostiranju* [online]. Dostupno na: <http://www.kompost.hr/komopstkurs.ppt#1> [15. travnja 2011.]

- ... da otpad neće postati smeće, postupamo li s njim odgovorno?

Zakapanje otpada u smetlišta uzrokuje velika i dugotrajna zagađenja i postaje teret okolišu.

- ... da se odlaganjem otpada na uređena odlagališta bespovratno gube dragocijene materijalne i energetske vrijednosti?

Zato umjesto odbacivanja otpada na smetlišta ili odlagališta treba uvesti odgovorno gospodarenje otpadom.

- ... da cjelovito gospodarenje otpadom obuhvaća prikupljanje, razvrstavanje, recikliranje, obradu i odlaganje iskorištenog otpada?

Smeće se teško može reciklirati i to samo djelomično i uz skupo prethodno razvrstavanje.

- ... da su ljudi postali lijeni kad je recikliranje otpada u pitanju?

Kad razmislimo o tome, prošetati nekoliko ulica dalje ili se odvesti automobilom nekoliko kolometara do reciklažnih dvorišta da bi reciklirali otpad i nije neki problem.

- ... da je u recikliranju najvažnije eliminirati sve smeće prije nego se napravi? Zato

Reducirajte / smanjite otpad!

Ponovno iskoristite iskoristive stvari!

Odvajajte stvari, dok ih bacate u smeće!

Ne bacajte smeće bilo gdje, nego prošećite do reciklažnog odlagališta!

- ... da vlasnik otpada sam odlučuje hoće li svoj otpad baciti, prodati, pokloniti ili uz financijsku naknadu predati tvrtkama za zbrinjavanje otpada?

Suvremeni proizvodni postupci omogućili su snižavanje cijena pa je postalo jeftinije kupiti nov proizvod, nego popraviti stari. Zato su u 20. st. nastale ogromne količine otpada.

Adrese reciklažnih dvorišta (oporabišta):

RD SUSEDGRAD - STENJEVEC, Gospodska ulica (tel: 3451-536)

RD PRUDINEC - JAKUŠEVEC, na ulazu odlagališta otpada (098 272 762)

RD TUNEL, ugao Gračanske i Kvintičke ulice (098 208 319)

ZO Kajzerica, Podbrežje bb (tel: 099 8022 159)

ZO Maksimir, Prilesje bb (tel: 099 8022 158)

ZO Dubrava, Osječka bb (tel: 099 8022 160)

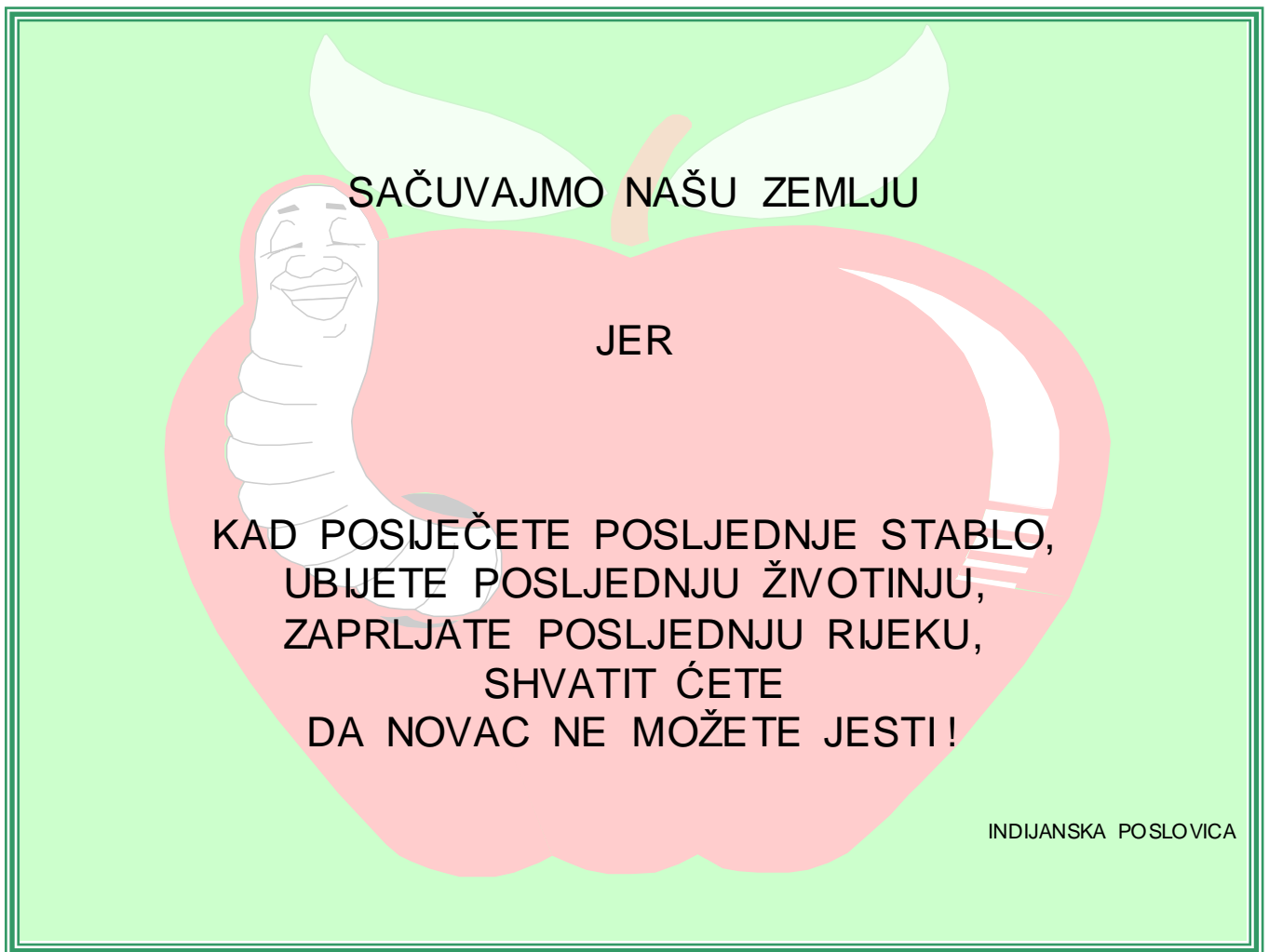
ZO Sesvete, Jelkovečka bb (099 311 8457)

Radno vrijeme reciklažnih dvorišta i zelenih otoka:

radnim danom: od 6,30 do 20,00 sati

subotom: od 6,30 do 14,00 sati

Zaključak

Izvor: *Mali priručnik o kompostiranju* [online]. Dostupno na: <http://www.kompost.hr/komopstkurs.ppt#1> [15. travnja 2011.]

U Hrvatskoj se Dan planeta Zemlje organizirano obilježava od 1990. godine.

Dan planeta Zemlje službeno se obilježava od 1992. godine kad je tijekom konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru usklađen dalekosežan program za promicanje održivog razvoja.

Na prijedlog bolivijske vlade 2009. godine skupština Ujedinjenih naroda je proglasila **22. travnja** međunarodnim **Danom planeta Zemlje**.

Literatura:

- *Gospodarenje otpadom* [online]. Dostupno na: <http://www.vus.hr/Nastavni%20materijali/Ekologija%20i%20zastita%20okolisa%20vj%2005/24.%20Gospodarenje%20otpadom.pdf> [15. travnja 2011.]
- *Praktična ekologija* [online]. Dostupno na: <http://www.eko-zivot.hr/programi.html> [15. travnja 2011.]

Izvor: <http://www.net.hr/2008/02/01/0299007.17.jpg>

Pročitajte u nastavku i:

Žagar, J. (2010.) Zašto ljudi bacaju otpad po ulicama i javnim površinama? Zagreb. HDK

ZAŠTO LJUDI BACAJU OTPAD PO ULICAMA I JAVNIM POVRŠINAMA?

Sažetak

Zašto ljudi otvoreno, bez straha i srama bacaju otpad na javnim mjestima? Čine to obrazovani ljudi isto kao i neobrazovani. Postoji izreka da stare navike teško umiru. Ciljana i intenzivna edukacija ljudi može pomoći u osvješćivanju ljudi i mijenjanju njihovih loših navika i aktivnosti spram okoliša. Ljudi koji bacaju otpad po ulicama i javnim površinama nemaju građanski osjećaj, osjećaj pripadnosti mjestu, društvu i sugrađanima. Ako k tome nisu svjesni smisla vlastite urednosti i čistoće, vladajuće strukture nikakvim zakonima i kaznama ne mogu sačuvati ulice i javne površine od otpada. Bez osjećaja pripadnosti i razvijene svijesti ljudi nema čistog okoliša. Na djelu je emocionalna inteligencija. Onaj, koji baca otpad po ulicama i javnim površinama, šalje poruku drugima, da mu ni do njih ni do okoliša nije stalo. Nedostatak emocionalne kompetencije na razini rukovođenja državom dovodi do nemoći države da navede pojedince da se ponašaju drugačije. Najjači poticaji za ljude su unutrašnji, a ne vanjski. Kako motivirati ljude da vlastiti dom, susjedstvo i javne površine održavaju čistima? Kako im pomoći da postave osobne norme ponašanja spram ljudi i okoliša? U radu se iznose mišljenja ljudi različitih dobnih skupina i stupnja obrazovanja o tome zašto ljudi bacaju otpad po ulicama i javnim površinama, razmatra se što je uzrok takvom ponašanju i što treba poduzeti da se takvo ponašanje ukloni iz našeg društva.

Ključne riječi: *otpad, javne površine, emocionalna inteligencija*

1. UVOD

Četiri su sata popodne. Bezvoljna se i umorna vraćam s posla željno očekujući vlastiti dom. Ne zanimaju me ljudi što u svojim mislima žure svojim putovima. Imam svojih briga i problema i ne zanima me kako se drugi nose sa svojim. *Plaća kasni, kako ću platiti račune? Opet će me sustići zatezne kamate! A počinje škola. Nema više besplatnih udžbenika. Odakle novac za prijevoz mog školarca?! I baš se je sada morao pokvariti taj hladnjak! U četvrtak stižu drva za zimu. Koliko koštaju ove godine?* U poplavi teških misli netko ipak uspijeva privući moju pozornost. Nadomak nedavno i nakon niza godina uređenog centra mjesta uz škripu kočnica zaustavlja se skup automobil iz kojeg glasno svira glazba. Vozač ležerno otvara vrata i pepeljaru punu opušaka prazni na ulicu.

Zaprepašteno ga gledam i razmišljam što učiniti. *Upozoriti ga na neprihvatljivost njegovog čina moglo bi mi u najblažem slučaju donijeti neugodnosti. Ulica je puna ljudi. Prolaze okrećući glavu na drugu stranu, kao da se to njih ne tiče. Ni oni ne žele biti ismijani i naruženi od bahatog primitivca. A vremena su čudna. Što ako izađe iz auta i fizički se obračuna sa mnom? Sigurno je lud, možda u džepu ima pištolj!* U meni raste bijes. *Neću se uplitati, ionako sama ne mogu ništa učiniti. Uostalom, postoje ljudi koji su plaćeni da rješavaju ovakve ljude i situacije. Gdje su? Ništa ne rade! Nek` pogledaju malo kakvog sve otpada ima po ulicama i pored njih! Zar da ja radim njihov posao i izlažem sebe?! Nek` takve rješava država!*

I ja okrećem glavu na drugu stranu i odlazim svojim putom.

2. ŽIVOT U NEZDRAVOM OKOLIŠU

Poznata priča? Naša svakodnevnica ispunjena je istim i sličnim pričama. Komunalni otpad pored košarica za smeće, žvakaće gume po pločnicima, stare novine i odbačene kutije od cigareta uz rubnjake ulica, opušci pored pepeljara, toaletni i narkomanski otpad u parkovima, željeznički kolosijeci puni masnog papira od jutarnjih i podnevnih obroka s nogu, dječja igrališta prekrivena raznovrsnim otpadcima. Ljudi koji bacaju otpad po ulicama i javnim površinama i ljudi koji okreću glavu na drugu stranu. Prvi se ne boje ni zakona ni vlastite savjesti, drugi se boje ljudi, koji se ne boje ni zakona ni vlastite savjesti. Prvi ne poštuju institucije vlasti, drugi im ne vjeruju. Gdje je problem? Pitala sam ljude različitih dobnih skupina i stupnja obrazovanja što misle zašto ljudi bacaju otpad po ulicama i javnim površinama, što je uzrok takvom ponašanju i što treba poduzeti da se takvo ponašanje ukloni iz našeg društva. Bez razmišljanja svatko je spremno uzviknuo:

1. Nekultura, to je stvar osobne nekulture!

Ali nekultura je posljedica, a ne uzrok. Pitanje je što tjera ljude da budu nekulturni spram drugih ljudi i okoliša. Da bi se odgovorilo na to pitanje, potrebno je razmotriti pojam "kultura". Kultura se ne može promatrati sama za sebe. Do izražaja dolazi samo onda, kad se pojedinac promatra obzirom na društvenu cjelinu i njihovo uzajamno djelovanje. Prema jednoj definiciji "kultura se odnosi na cjelokupno društveno nasljeđe neke grupe ljudi, to jest na naučene obrasce mišljenja, osjećanja i djelovanja neke grupe, zajednice ili društva, kao i na izraze tih obrazaca u materijalnim objektima."^[1] Kulturu stvara društvo, ona je njegov specifični element. "Prema Marxu kultura pripada nadgradnji, ali ona isto tako izražava stanje društvenih odnosa i materijalnih uvjeta proizvodnje. Društvo se sastoji iz svega onoga, što su njegovi članovi stvorili u toku njegove povijesti, od najjednostavnijih oruđa za rad, preko savršenih sredstava i proizvoda, zatim tekovina nauke i umjetnosti do moralnih i drugih društvenih norma i vrijednosti koje se cijene u danom društvu. Misli, postupci, međusobno ophođenje – sve to pripada kulturi."^[2] Ako je tome tako, ako je kultura cjelokupno društveno nasljeđe, kad ga je ovo društvo izgubilo? Kada je i zašto došlo do gubitka moralnih i drugih norma i vrijednosti, zašto je izgubljeno poštovanje spram čovjeka, prirode i okoliša? Netko će reći:

2. Sustav odgoja i obrazovanja nije dobar

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku 2001. godine 2,86% stanovništva u Hrvatskoj je bilo bez škole, 15,76% imalo je nezavršenu osnovnu školu, 21,75% je završilo osnovnu, a 47,06% srednju školu. Višu školu je imalo 4,08%, a visokoobrazovano je bilo samo 7,82% stanovništva.^[3:9] Kad se u Hrvatskoj govori o obrazovanju, uglavnom se misli da je dovoljno uložiti dodatnu količinu novca i broj školovanih osoba će se automatski povećati. Ali neće. Odluka o školovanju je dobrovoljna odluka pojedinca. Ako pojedinac ne vidi svoju korist od obrazovanja, odnosno privatni povrat od ulaganja, neće se "školovati". To će biti uzaludno uloženi novac. Nadogradnja postojećih vještina također nije razvijena. U javnosti se, međutim, uopće ne govori o odgoju. Na spomen te riječi upućuje se na obitelj. Kada je izgubljena odgojna funkcija obrazovnih institucija? "Pedagogija je nastala od grčke riječi *paidagogos*. *Paidagogos* je bio rob koji je dijete svoga gospodara vodio od kuće do škole, u igri i šetnji. Danas pod pedagogijom podrazumijevamo modernu društvenu znanost koja se bavi problemima proučavanja odgoja i obrazovanja djece i omladine u određenom društvu."^[4] Odgojna područja čine intelektualni (umni), radno-tehnički, tjelesno-zdravstveni, estetski i moralni odgoj. I svaki bi mogao uključiti odgoj o ponašanju prema okolini i okolišu. Dio rješenja svakako jest u odgovoru jedne osmogodišnje djevojčice koja misli da ljudi bacaju *smeće* po ulicama i dječjim igralištima, *jer ih mama i tata nisu naučili da je to ružno*. Ali nisu ih tome naučile ni institucije. Drugi kažu da je kriva

3. Migracija stanovništva

"U suvremenim unutarnjim migracijama u Hrvatskoj mogu se razlikovati dva posebna tipa. Jedan tip predstavlja nastavak tradicionalnih migracijskih tokova unutar Hrvatske između njenih emigracijskih, prvenstveno brdsko-planinskih, otočnih i ruralnih prostora prema glavnim središtima makroregija i djelomice općinskim centrima, dok je drugi tip posljedica ratne agresije na Hrvatsku."^[5] U gradove dolazi stanovništvo skromnije kulture i s lošim navikama u vezi s okolišem. Branim pridošlo stanovništvo obrazloženjem da su i u staroj domovini imali nekakvu kulturu, da vjerojatno nisu živjeli u neurednom okolišu, jer je to čovjeku neugodno i nezdravo, ali me povijesni podaci demantiraju. Sve povijesne velike seobe naroda kretale su se s istoka na zapad. Pridjevi koji se koriste uz narode koji su dolazili s istoka su

"divlji", "barbarski", "nasilni". Čini se da došljaci svoje društveno nasljeđe donose sa sobom. Ali ako se kultura sastoji iz svega onoga, što su njegovi članovi stvorili tijekom njegove povijesti, kako je onda manjina pripadnika drugih kultura i drugačijih načela i obrazaca ponašanja tako lako promijenila izgled društva i okoliša? Gdje je greška? Vjerojatno u očekivanju da će se pripadnici jedne iste kulture ponašati uvijek jednako. Međutim, "pitanje o odnosu osobe i kulture, obuhvaća u sebi dvije problemske skupine koje valja promatrati na osnovi razlika o osobnom i društvenom karakteru. To su a) razlike u ponašanju ljudi različitih kultura i b) razlike u ponašanju ljudi unutar jedne iste kulture."^[6:77] Zanimljivo je da ljudi unatoč istom odgoju i istom podneblju u kojem žive nemaju iste običaje. Riječ je o karakteru, unutarnjoj pokretačkoj snazi ponašanja. Karakter čovjeka se krije iza njegovih postupaka, mišljenja i osjećaja. Pitam zašto osviješteni pojedinci ne utječu na neosviještene. Kažu: *Bojimo se da će istresti na nas psovke ili nas istući!* Gledaju u stranu. Nije im ugodno što to moraju reći. Skreću razgovor u drugom smjeru.

4. Ljudi su opterećeni borbom za preživljavanje!,

kažu. Isprva ne razumijem što mi pokušavaju reći. Zašto bi čovjek, samo zato što "spaja kraj s krajem", bacao otpad po ulicama i javnim površinama. Pa i takav čovjek želi živjeti u ugodnoj okolini. Čime je izazvano i usmjeravano ponašanje ljudi? U pomoć mi pritječe Maslow sa svojom hijerarhijom potreba. "On je zaključio da kada se jedna skupina potreba zadovolji, ona prestaje biti motivator. Također smatra da su potrebe niže razine uvjet za potrebe više razine, tj. da svatko slijedi hijerarhiju potreba. Osnovne ljudske potrebe prema važnosti su:

1. fiziološke potrebe: hrana, voda, stan, toplina
2. potrebe za sigurnošću: fizička sigurnost, sigurnost od gubitka posla i imovine
3. potrebe za povezivanjem i prihvaćanjem od drugih ljudi
4. potrebe za poštovanjem: moć, ugled, status
5. potrebe za samopotvrđivanjem: maksimizirati potencijal i postići nešto u životu."^[7]

Zamislilih se nad izrečenim. Može li čovjek, koji je zbog nezainteresiranosti i nedostatka empatije društva izgubio svoje ljudsko dostojanstvo, hranu traži u kontejneru, ne osjeća se sigurno, sram ga je od drugih ljudi, izgubio je poštovanje drugih i misli da u životu ništa nije postigao, brinuti o čistoći ulice ili javne površine? I pri tome gledati one, koji sve to imaju! Unutrašnje nezadovoljstvo vodi vanjskoj agresiji prema ljudima i okolišu. Mnoštvo ljudi svakodnevno brine kako zadovoljiti potrebe prve razine, sa strahom gledaju na drugu razinu, a treću razinu piramide niti ne vide. Najprije ono, što je najvažnije.

Pitam što se događa s društvom kad pojedinci

5. Nemaju osjećaj pripadnosti društvu!

Engleski antropolog Edward Burnett Taylor uočio je da je kultura povezana s čovjekom kao članom društvene zajednice. Po njemu je "kultura takav sklop koji uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaje i bilo koju drugu sposobnost koju je čovjek stekao kao član društva,"^[6:7] odnosno sve što je pojedinac naučio kao član skupine. Što, kad se pojedinac (više) ne osjeća članom društva? Ili kad se izgube vrijednosti pomoću kojih se smanjuju razlike u ponašanju unutar društva? Tad se gubi homogenost skupine, odnosno društva. Pojedinac se više ne zanima za zajednicu i okreće se sam sebi i svojim interesima. Nepisane norme društva i naučena ponašanja se napuštaju, a formiraju se vlastiti modeli ponašanja. Napuštanje društvenih vrijednosti društvo osuđuje, ali ne kažnjava.

Ljudi koji žive u lošijim socijalnim uvjetima imaju manji osjećaj pripadnosti društvu. U takvim okolnostima kod pojedinca nestaje osjećaj vlastite kolektivne odgovornosti i pojedinac se ne osjeća odgovornim za stanje u društvu kojem (ne) pripada. Čovjek koji u činu bacanja otpada na ulicu ne sudjeluje osobno, ne osjeća se odgovornim za prljavu ulicu. Međutim, svaki čovjek mora imati vlastitu kolektivnu odgovornost da čuva čast svoje ulice, svoga grada i svoje države.

S osjećajem pripadnosti vezan je i osjećaj vlasništva. Nitko ne posjeduje okoliš. Neki ljudi ne prihvaćaju grad, kvart, park, postaju, ulicu kao svoje vlasništvo. I konačno, koliko čovjeka košta papirić bačen na ulicu? Ništa. Koliko državu košta uklanjanje papirića s ulice? Puno. Osjećaji pripadnosti i vlasništva razvijaju u čovjeku osjećaj odgovornosti i čuvaju čist okoliš.

Netko će reći da

6. Država ne doprinosi razvoju svijesti o zajednici i okolišu!

Na razini rukovođenja državom, razini čija je uloga navesti druge da rade i da se ponašaju drugačije, očigledan je nedostatak emocionalne kompetencije. Interpersonalna nespretnost vlade i ministarstava smanjuje sve potencijalno pozitivne učinke. U takvim okolnostima bilo kakva akcija izgleda kao gubitak vremena, nema motivacije i posvećenosti bilo čemu pa tako i očuvanju vlastitog okoliša, stvorena je atmosfera gorčine, neprijateljstva i malodušnosti. Od navedenih emocionalnih stanja važno je istaknuti neprijateljstvo. Neprijateljstvo prema svima i svakome pa tako i prema okolišu. Jer onaj koji baca otpad na ulicu i javnu površinu nije prijatelj ni sebi ni ljudima ni okolišu. Obzirom na rečeno vlada i ministarstva moraju se pokazati kao netko kome se može vjerovati i poštovati ga. Moraju biti samosvjesni i savjesni, pouzdani, moraju zauzeti stajalište, biti prisutni, moraju se znati samosvladavati, posjedovati društvene vještine ugodnosti, brige za druge, taktičnosti i suosjećajnosti, ne ponašati se manipulativno, a budući da im te vještine nedostaju, ljudi im ne vjeruju. Ljudi ih čak niti osobito ne vole.

Još je jedno zanimljivo tumačenje privuklo moju pozornost. Za sve je kriva

7. Dostupnost informacija!

Kako sad dostupnost informacija?! Pa nije li dostupnost informacija pozitivna stvar?! Nova znanja i saznanja brzo i lako dopiru do nas. A onda sam se sjetila kako sam se i sama često našla u nedoumici je li neko po naravi negativno ponašanje neke "uvažene" osobe u medijima objavljeno kao pozitivan ili kao negativan primjer. Mediji se ponašaju senzacionalistički i nekritički i uglavnom pokazuju život kakav on u stvarnosti nije. Jer život kakav on stvarno jest nije zanimljiv i ne prodaje vijest. I tako dolazi do nekritičke identifikacije pojedinaca i cijelih skupina s nekim modelom ponašanja koji u stvarnosti ne postoji i pomalo se stvara osjećaj izgubljenosti u vlastitom nepostojećem svijetu. Ljudi se okreću internetu i drugim dostignućima tehnike kao spasonosnom rješenju za gubitak emocija i s vremenom postaju nezainteresirani za ljude i okolinu.

3. ŠTO NAS POKREĆE?

Presudan za ponašanje čovjeka spram okoliša nije sâm uredan okoliš, nego posebno stanje uma, koje stvara osjećaj uzbuđenja kad se radi pozitivna radnja i čuva se čist okoliš. To posebno stanje uma naziva se "plima". Plima motivira ljude da rade najbolje što mogu, bez obzira što radili. Kad nešto rade u plimi, motivacija je ugrađena u njih, a sam rad je užitak.

Najjači poticaji za ljude su unutrašnji, a ne vanjski. Ljudi u čistom okolišu moraju pronaći vlastiti užitak. Kad nešto rade zbog užitka, a ne zbog novca ili prisile, ljudi su dobro raspoloženi, zadovoljni i zainteresirani. Ljudi moraju biti zainteresirani za čist okoliš. Ako nisu zainteresirani, priča o čistom okolišu im je dosadna, nezadovoljni su i blago razdražljivi.

Izvori zadovoljstva u očuvanju okoliša mogli bi biti kreativan izazov i učenje o okolišu, ponos zbog pozitivnog odnosa spram okoliša, pomaganje ljudima i podučavanje o značaju očuvanja okoliša. "Riječi *motiv* i *emocija* imaju isti latinski korijen, *motere*, 'pokretati'. Emocije su doslovno ono što nas pokreće da ostvarimo svoje ciljeve; one hrane našu motivaciju, a naši motivi zauzvrat pokreću našu percepciju i oblikuju naše aktivnosti. Sjajan rad počinje izvrsnim emocijama."^[8:105] Pa zašto onda ljudi bacaju otpad na ulice i javne površine? Ljudi su si postavili ciljeve da će završiti školu, pronaći dobro plaćen posao, kupiti stan i automobil, ljetovati na moru, zimovati u planinama, zasnovati obitelj, ali nisu postavili osobne ciljeve vezane uz okoliš. Stoga nema ni emocija vezanih uz okoliš. "Naši motivi određuju način kako vidimo svijet; sva pozornost je selektivna i mi automatski odabiremo ono što je nama

važno."^[8:109] Onaj tko je motiviran da ima oko sebe čist i uredan okoliš ponaša se u skladu sa svojim ciljem i pronalazi načina kako da to i ostvari.

Ako se govori o postavljanju osobnih norma ponašanja spram okoliša, ljudi s malenom težnjom prema postignućima su nezainteresirani ili nerealni. Budući da i samoj državi nedostaje vještina postavljanja norma ponašanja, stvorena je klima u kojoj su ciljevi vezani uz okoliš nejasni, a ljudi nisu sigurni ni svjesni vlastitih odgovornosti spram okoliša, ne poznaju granice dopuštenog ponašanja, a često ni ciljeve vlastitih aktivnosti. Država ne daje svojim građanima povratnu informaciju o tome što se od njih očekuje niti kako njihove aktivnosti djeluju na okoliš. Jednostavno nedostaje mjerenje postignuća u zaštiti okoliša. Povratna informacija iskazana kroz novac je manje važna, jer novac češće iskazuje kupovnu moć nego kako se neka aktivnost radi. Budući da je teško izmjeriti vrijednost papirića bačenog na ulicu, kod ljudi treba razviti snažan osjećaj samokritike, kako bi sami sebi stvarali povratne informacije.

Na razini države javnosti nedostaju informacije o aktivnostima i o samoj zaštiti okoliša. Samo rijetki ljudi su dovoljno radoznali da će informacije potražiti sami. Ostali se zadovoljavaju sa svakom informacijom koja dođe do njih ili prouče samo očite i dostupne izvore podataka. Opširna prisutnost informacija u javnosti u najvećoj mjeri umanjuje mogućnost neugodnih iznenađenja i povećava vjerojatnost pozitivnog ponašanja spram okoliša i iskorištavanja prilika. U državi se premalo pozornosti pridaje cjelini, a nikakva pozornost nije usmjerena na pojedinca. A upravo pojedinca treba usmjeriti da pronade osjećaj smisla u široj zadaći i da primjenjuje pravila društva u ponašanju prema okolišu. Predanost društvu izrasta iz emocionalne povezanosti i ponosa na društvo u kojem se živi, iz osjećaja identiteta i osjećaja pojedinca da je dio društva, ali ako se s pojedincem ne postupa pravedno i s poštovanjem, on neće imati povjerenja, povezanosti i odanosti društvu, odnosno neće biti dobar građanin tog društva. Nezadovoljstvo iskazuje kroz nedostatak poštenja, sebičnost, cinizam, neloyalnost prema drugim ljudima, prema društvu, prema okolišu i prema samome sebi.

I onda što učiniti? Što je to, što će nas pokrenuti? U društvu se osjeća svojevrsno beznađe. Većina ljudi misli da ni najvećim naporima ne može ništa promijeniti. Zbog nedostatka inicijative odustaju od pokretanja promjena. Ljudi s inicijativom djeluju preventivno, djeluju prije, nego ih vanjski događaji prisile na djelovanje. Djeluju unaprijed kako bi izbjegli probleme prije nego se pojave. Društvu je potreban proaktivan pristup. Takav pristup zahtjeva masovne edukacijske programe vlade koji mogu uključiti

- Učenje od malih nogu, kreativne radionice slikanja i pisanja eseja, kviz natjecanja, druženja u prirodi
- Radionice s okolišnim temama za odrasle kao što su razvrstavanje otpada, kompostiranje, sadnja drveća i cvijeća
- Sprječavanje povratka na stare modele ponašanja
- Volonterske akcije čišćenja okoliša i prirode kao primjer i motivaciju za druge ljude
- Spotove na televiziji, promidžbu putem radija i tiska
- *Jumbo* plakate s edukativnim porukama
- Rasprave na internetu.

Kod ljudi treba razvijati sposobnost prepoznavanja vlastitih osjećaja i osjećaja drugih ljudi, motiviranja sebe i dobrog upravljanja emocijama u sebi i svojim odnosima, odnosno povećati razinu kolektivne emocionalne inteligencije u zajednici. Dio rješenja je podučavati djecu emocionalnoj pismenosti. "Na individualnoj razini može se identificirati, procijeniti i poboljšati elemente emocionalne inteligencije. Na razini skupine to znači fino podesiti međuljudsku dinamiku koja čini da skupina djeluje pametno."^[8:299] Možda će tada društvo prestati zaostajati za događajima i raditi u neprekidnoj krizi.

4. ZAKLJUČAK

Jedan sudionik jednog programa iznio je svoje iskustvo:

"Jednom sam sjedio na sastanku u našoj tvrtki na kojem su ljudi raspravljali o važnim pitanjima poslovne politike koja su mogla značajno negativno utjecati na okolinu. Dok sam tako sjedio, uvidio sam da, premda imam vrlo jasne i gorljive stavove u vezi s tim pitanjima, u biti samo šutim.

‘Zašto?’ upitao sam se. ‘Zašto se bojim otvoriti usta? Kad su me još davno zaposlili u ovoj tvrtki, nisam se ničega bojavao. Otvoreno sam izražavao osjećaje, stavove i potencijalne probleme. Bio sam samouvjeren. Držao sam da mogu djelovati časno i dosljedno. Što je izazvalo promjenu?’^[9:241-242]

Kuća, tvrtka, javna površina, sve je to naš dom. Zdrav okoliš je važan da bismo i sami ostali zdravi. Neki ljudi drže svoj okoliš veoma neurednim, ugrožavajući time vlastito zdravlje, zdravlje svoje obitelji i svojih sugrađana. Urušavanje sustava vrijednosti, sustav koji ne brine o ljudima i okolišu, siromaštvo i nemogućnost zadovoljenja najnižih u hijerarhiji ljudskih potreba doveli su do stanja opće nezainteresiranosti, apatije i smanjenja ili potpunog gubitka emocionalne inteligencije ljudi. Kao posljedica nemoći u borbi s nepravdom i neimaštinom pojavila se agresija čovjeka spram čovjeka i čovjeka spram prirode i postala je gotovo prihvaćen oblik ponašanja. Da bi se za buduće naraštaje sačuvao čist i zdrav okoliš, ljudski i prirodni, uobičajena praksa, koja ga je učinila prljavim i nezdravim, mora biti napuštena. Jedan bačen papirić na javnu površinu upućuje na duboke i slojevite probleme društva u cjelini. Institucije i građani nekad su mislili da mogu djelovati časno i dosljedno. Što je izazvalo promjenu?

LITERATURA

- [1] *Kultura* [online]. Wikipedia. Dostupno na: <http://bs.wikipedia.org/wiki/Kultura> [23. srpnja 2009.]
- [2] *Kultura i civilizacija* [online]. Dostupno na: <http://www.znanje.org/i/i19/99iv03/99iv0326/m/desno.html> [23. srpnja 2009.]
- [3] Koska, V. (2009.) Političko i gospodarsko uređenje Republike Hrvatske.
- [4] *Pedagogija* [online]. Wikipedia. Dostupno na: <http://bs.wikipedia.org/wiki/Pedagogija> [03. kolovoza 2009.]
- [5] Unutarnje migracije u Hrvatskoj [online]. IMIN. Dostupno na: http://www.imin.hr/_str.aspx?id=57&tip=2&projekt_id=9 [23. srpnja 2009.]
- [6] Mikšić, D. (1983.) Čovjek i njegova društvena okolina I. Zagreb. SNL.
- [7] *Motivacija* [online]. Wikipedia. Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Motivacija> [23. srpnja 2009.]
- [8] Goleman, D. (2000.) Emocionalna inteligencija u poslu. Zagreb. Mozaik knjiga.
- [9] Covey, S. R., Merrill, A. R. i Merrill, R. R. (2000.) Najprije ono što je najvažnije. Zagreb. Mozaik knjiga.